

lijke maar radicale operatie is reeds vele malen met succes uitgevoerd. Op welke moeilijkheden men hierbij dikwijls stuit en hoe deze zoo mogelijk overwonnen kunnen worden, geeft Schrijver met enkele trekken aan.

Als aanhangsel worden de sondeering der galwegen en adhaesievorming besproken.

Aan het slot van de weliswaar korte maar heldere uiteenzetting van de chirurgie der galwegen zegt Schrijver, dat het tijdstip nog niet is gekomen om nauwkeurige indicaties voor elk der boven beschreven operaties aan te geven. Dit zal eerst kunnen geschieden, wanneer meerdere ervaring is verkregen. Van statistische opgaven heeft hij zich onthouden evenzeer van het leveren van een mortaliteitsstatistiek, waaraan uit den aard der zaak weinig waarde is te hechten.

DE WAL.

PARTICULIERE CORRESPONDENTIE.

Frutigen-Kanderthal, 15 Aug. 1895.

Waarde Redacteur!

Op weg naar het 5de Internationaal Congres tot bestrijding van het *misbruik* van sterken drank en steeds indachtig het nuttige met het aangename te verbinden, meen ik goed te doen een regenachtige morgen te bezigen om U een en ander uit Zwitserland mede te deelen, wat uwe lezers belang kan inboezemen en voor hun patiënten en voor hen zelve.

Terwijl ik mij voorstel in een volgend schrijven U een algemeen overzicht te geven van de werkzaamheden van ons Congres, dat door een Nederlander en wel door niemand minder dan door onzen Staats-Minister Mr. J. HEEMSKERK AZ., den President van het permanent Comité, zal worden geleid en waar vele hooggeleerde en zeer geleerde collega's uit onderscheidene landen de gevolgen van het gebruik en die van het misbruik van den alcohol zullen bespreken, zal ik mij thans bepalen tot een beschrijving van mijn tegenwoordig verblijf; het Kandertal en in het bijzonder tot de baden en het clima van het stadje Frutigen en omgeving.

De landstreek Frutigen, welke zich uitstrekt van de Berner Oberlandalpen tot nabij het meer van Thun behoort tot de middengroep der Zwitsersche bergstreken, die op een hoogte van 800—1000 M. boven de Middellandsche Zee zijn gelegen. Het is een verrukkelijk schoon land, met prachtige rijk begroeide bergen en tal van gletschers in het verschiet, vol bosschen met heerlijke waterpartijen, bruischende stroomen en grillig gevormde rotsen, waarlangs de watervallen in het groene dal neerdalen. Hoe aangrijpend grootsch is hier de natuur en welke heerlijke rust en kalmte biedt zij hier den afgematten en overprikkelden stedeling aan in dezen neurasthenischen tijd. De reis naar hier behoeft niet af te schrikken. Wanneer men des namiddags Amsterdam of 's-Gravenhage verlaat, is men den volgenden morgen vroegtijdig te Basel en nog voor het vallen van den avond te Frutigen.

De weg loopt over Bern, Thun en Spiesz. De laatstgenoemde plaats is het niterste spoorwegstation voor de Kander-vallei. Terwijl men den reiziger uit het Noorden zijn weg naar Interlaken laat vervolgen, stapt men te Spiesz uit en neemt men hier den omnibus, die ons in twee à drie uren, altijd bergopwaarts, van het vriendelijk gelegen stadje Spiesz langs de bruischende Kander naar Frutigen voert.

Frutigen is de hoofdplaats van het district van dien naam, dat midden in het Berner-Oberland is gelegen, van af Thunersee tot aan de Berner-alpen van Tschingelhorn tot aan den Wildstrubel.

Van de Alpentoppen tot aan de Thunersee dalend, splitst zich het land van Frutigen in verscheidene dalen, waarvan het Kanderthal, ongeveer 9 uur lang, en het Engstligerthal de voornaamste zijn.

Het Kanderthal reikt van Kandersteg aan den voet van de Gemmi en Balmhorn Gletscher, het Engstligerthal van af den Wildstrubel en omringende Gletschers tot Frutigen, waar beide bergstroomen zich vereenigen, om na samenvloeiing hun kristalhelder water in de Thunersee uit te storten.

Talrijke zijdalen, rijk aan ruischende beekjes onder het groen verborgen, die soms kleine blauwe meren vormen, loopen op beide groote dalen uit. Denk U daarbij de rijke Alpen Flora en gij kunt U eenigszins een denkbeeld vormen van het lichaam en geest verkwikkend lustoord, dat ik voor eenige weken tot rustplaats koos.

De keuze van hôtél was niet moeilijk. Verschillende mijner vrienden, die Frutigen bezochten, hadden mijn aandacht gevestigd op het heerlijk gelegen *hôtél Bellevue*, van waar men een prachtig uitzicht heeft op een deel der Gletschers van den Blümlisalp en van de Balmhorn en andere met sneeuw en ijs bedekte bergtoppen en van waar uit men gemakkelijk de Gemmi, de genoemde Gletschers, watervallen en meren kan bereiken. Onder die meren is vooral Blauseeli opmerkelijk; het is een klein donkerblauw meer, op den weg naar Kandersteg, te midden van een prachtig bosch en omringd door grotten van de meest phantastische vormen. Het is ongeveer 20 M. diep, maar het water is zoo helder en doorzichtig, dat men tot op den bodem van het meer alles duidelijk onderscheidt, wat zich daarin bevindt, zoowel de met algæ begroeide boomen in de diepte, als de vlugge forellen, die daarboven onder onze bootjes rustig voortzwemmen. Het water en de licht-effecten deden mij het meest aan de velen uwer bekende grot van Capri, denken.

In dit heerlijk land nu vindt men tal van bronnen, waarvan het water in geneeskundig opzicht zeer wordt geroemd.

Zoo vindt men in het stadje Frutigen het Bad Thönen, een zeer primitief ingericht bad met een zwak ijzerhoudende zwavelbron van 15.5° C., en vlak nabij het stadje, aan den Engstlichen, in een dal aan den voet der Meggersehorn, aan den weg naar Adelboden, 860 M. boven den zeespiegel, het reeds zeer oude Oeybad.

Dit bad was reeds vóór twee eeuwen bekend; de badinrichting werd in 1830 echter door den bliksem getroffen, en eerst voor een twintigtal jaren opnieuw opgebouwd.

Het water bevat in 10 000 deelen: 7 deelen zwavelzure kalk, 0.7 koolzure

kalk, 0.1 koolzure magnesia, 0.4 keukenzout en sporen koolzuur, ijzeroxydule en vrij koolzuur.

De inrichting is uiterst eenvoudig en wordt slechts door de omwonenden gebezigd; er zijn slechts een drietal badkamertjes van zeer primitieven aard. Het gebouwtje dient tevens tot uitspanningsoord der landlieden.

De drinkkuur dient tegen catarrhen der ademhalings- en spijsverteringsorganen, ook tegen vesicaal-lijden, chlorose, bloedarmoede; de badkuur tegen reumatische aandoeningen en gewrichtslijden.

De inrichting der baden is echter hoogst primitief.

Zoo ook de inrichting van het Bad Rinderwald, op 2 uur afstand van Frutigen, nabij de Niesen, op een hooggelegen berghelling, te midden van bosschen en weilanden gelegen, vooral rijk aan zwavelzure kalk en andere zwavelzure en koolzure verbindingen.

Voorts vindt men in het nabijgelegen Mühlenen, nabij het Kienthal, de badinrichting van den homoöpaath Dr. LUGINBUHL, een vriendelijken collega, die wel zoo welwillend was, mij in zijn eenvoudige inrichting rond te leiden, die hij aanbeveelt voor alle soort van reconvalescenten, lijders aan chronische ziekten en voor kinderen.

Het beroemde Bad Heustrich, aan den voet der Niesen, met zijn uitstekende inrichting, meen ik als voldoende bekend hier stilzwijgend te mogen voorbijgaan.

Maar van nog grooter beteekenis dan al die bronnen en baden — er zijn er nog vele in Frutigenland —, acht ik hier de heerlijke reine frissche berglucht, den verminderden luchtdruk, de geringe wisselingen in de temperatuur, de beschutting tegen scherpen wind, het milde klimaat, de opwekkende omgeving, de vriendelijke gemoedelijke menschen, de stilte, de gezonde afleiding door heerlijke wandelingen en de rust en kalmte, die daaruit voortvloeien.

Dit middenklimaat is in het algemeen vooral goed voor zenuwlijders, op wier gestellen de laaggelegen herstellingsoorden niet opwekkend genoeg en die der hooggebergten te prikkelend inwerken, het wordt vooral voor lijders aan neuraesthenie en in het bijzonder voor nerveuse vrouwen aanbevolen, maar ook voor lijders aan asthma en aandoeningen van catarrhalen aard en voor chlorotische en anaemische individuën.

Elk geval zal echter op zich zelf moeten beoordeeld worden, al naar het weerstandsvermogen van den patiënt, de hoogte, waarop de hôtels en herstellingsoorden gelegen zijn, de temperatuur, de ligging in verband met de overheerschende winden enz.

Intusschen zal menig patiënt hier genezing kunnen vinden en ook menig overspannen collega rust en herstel van krachten.

Dit laatste was niet de zwakste aanleiding tot dit schrijven, vooral ook, omdat men hier een goede tafel vindt en zoo billijk wordt behandeld, dat men de kosten van de reis, bij eenigszins langer verblijf er best uithaalt.

Ik ben hier reeds sinds verscheidene weken, maar verlaat slechts noode dit plekje om naar het oude Basilea af te dalen, vanwaar ik U nader een en ander over ons Congres, dat vooral in medisch opzicht belangrijk kan zijn, zal mededeelen.

Dr. RUYSCH.